

جمهوری اسلامی ایران
مدیریت حوزه علمیه استان قم
رساله‌ی علمی سطح (۳)

راه‌کارهای مقابله با آسیب‌های اخلاقی فضای مجازی بر کودکان

استاد راهنما: حجّت الاسلام و المسلمین آقای سیدمحمد رضا موسوی نسب
استاد مشاور: حجّت الاسلام و المسلمین آقای سیدمحمد صادق موسوی نسب

محقق: سعید افضل

سال تدوین ۱۳۹۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

MRTsoft

تقدیم نامہ

این اثر را تقدیم می‌کنم به:

- محضر حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الابرار و شیعیان و پیروان واقعی ایشان که عامل به حقیقت دین هستند، به ویژه شاگرد مکتب اهل بیت: حضرت امام خمینی رحمته الله
- محضر اساتید معظم که اندک اندوخته علمی خود را مدیون تلاش و زحمات ایشان هستم؛
- و تقدیم به پدر و مادر عزیزم و خانواده‌ام که در این امر مرا یاری نمودند.

سپاس نامه

حق شناسی و سپاس گویی از خصلت های بهشتیان است که هنگام گام نهادن در آن، این گونه سپاس خدای والا را ترنم می کنند: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْ لَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ»^۱.

بر پایه فرموده ارجمند رضوی: «مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمُنْعِمَ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ - عَزَّ وَجَلَّ»^۲ بر خود لازم می دانم که در آغاز از همه کسانی که مرا در تدوین این پژوهش کمک کردند، صمیمانه قدردانی کنم.

به ویژه از:

استاد بزرگوار راهنما: حجت الإسلام و المسلمین آقای سیدمحمد رضا موسوی نسب

و

استاد محترم مشاور: حجت الإسلام و المسلمین آقای سیدمحمد صادق موسوی نسب که با صبر و حوصله فراوان، این تحقیق را مطالعه کرده و شاگرد کوچکشان را از رهنمودهای عالمانه خود بهره مند ساختند. ضمن آرزوی سلامتی و موفقیت برای آن عزیزان، دوام و مزید توفیق آن بزرگواران را نیز، از خدای منان مسئلت دارم. امیدوارم که خدای سبحان زحمات همه عزیزان را در درگاه خویش قبول و به همه آنها اجر و پاداش جزیل عنایت فرماید.

۱. سوره اعراف: ۷، آیه ۴۳.

۲. شیخ صدوق، «عیون اخبار الرضا علیه السلام»، ج ۲، ص ۲۴. حرعاملی، شیخ محمد بن حسن، «فصیل وسائل الشیعه إلى تحصیل مسائل الشریعه»، ج ۱۶، ص ۳۱۳، حدیث ۲۱۶۳۷.

چکیده

فضای مجازی زمینه‌ای است که بشریت برای رفع نیازهای خود به آن دست یافت و در امور خود صرفه‌جویی، سرعت، دقت ایجاد کرد و توانست بسیاری از امور مادی و معنوی خود را در این فضا به نتیجه برساند. اما متأسفانه در خیلی از کارها نتوانسته به نقطه‌ای برسد که از آسیب‌ها جلوگیری کند و مصنوعات که ایجاد کرده در زندگی خود لطمه و آسیب ایجاد کرده است، از جمله در امور معنوی، اخلاقی و فرهنگی، یکی از دوران‌های رشد مادی و معنوی انسان‌ها، کودکی است که بهترین زمان برای تربیت، آموزش و تهذیب اخلاقی است و در عین حال آسیب‌زاترین دوران زندگی است. پژوهش حاضر ضمن تبیین کارکردهای محتوایی و ظاهری فضای مجازی به دنبال بررسی آسیب‌های اخلاقی این فضا بر کودکان است. در بُعد فردی می‌توان به انکار خدا و دین‌باوری و دیگری شکل‌دهی تفکرات کودک اشاره کرد و در بُعد اجتماعی آسیب‌های اخلاقی به مسئولیت‌گریزی کودک و زدوده‌شدن فرهنگ دینی و بومی وی توسط این فضا در عرصه‌های اجتماعی کودک اشاره کرد. از این‌رو بر آن شدیم با نگاهی روان‌شناسانه و تربیتی همراه با نگاهی درون دینی به ارائه پیشنهادهای به منظور پیشگیری و مقابله با این آسیب‌ها، پردازیم. می‌توان اهم پیشنهادهای این رساله را تعمیق باورهای دینی، تقویت سواد رسانه و بومی‌سازی آن دانست.

کلیدواژه‌گان: فضای مجازی، آسیب‌های اخلاقی، کودکان، روانشناسی کودک، تربیت دینی، راه‌کارهای مقابله، سواد رسانه.

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۲	بیان مسئله
۴	ضرورت و اهمیت پژوهش
۴	پیشینه تحقیق
۷	روش پژوهش
۷	اهداف تحقیق
۸	سؤالات تحقیق:
۸	سؤال اصلی
۸	سؤالات فرعی:
۸	کاربرد نتایج تحقیق
۸	بخش اول: مفاهیم و مبانی نظری
۹	فصل اول: مفاهیم
۹	نوشتار اول: فضای مجازی
۹	الف) مفهوم فضای مجازی
۹	معانی لغوی فضا
۹	معانی لغوی مجاز
۱۰	معانی اصطلاحی
۱۰	ب) حقیقت فضای مجازی
۱۳	ج) تاریخچه فضای مجازی
۱۵	د) ابزارهای فضای مجازی
۱۵	ابزارهای فضای مجازی و بعضی از آمارهای این ابزار در ایران
۱۷	نوشتار دوم: آسیب
۱۷	الف) معنی آسیب

ب) مفهوم آسیب.....	۱۷
ج) حقیقت آسیب.....	۱۸
د) انواع آسیب.....	۱۸
۱. آسیب‌های اخلاقی فضای مجازی.....	۱۸
۲. آسیب‌های جسمانی فضای مجازی.....	۱۹
۳. آسیب‌های اجتماعی فضای مجازی.....	۲۲
نوشتار سوم: اخلاق.....	۲۳
الف) تعریف اخلاق.....	۲۳
ب) اقسام اخلاق.....	۲۵
۱. فردی.....	۲۷
۲. اجتماعی.....	۲۸
نوشتار چهارم: کودک.....	۲۸
نوشتار پنجم: راه‌کار.....	۲۹
الف) راه‌کار تربیتی.....	۲۹
ب) راه‌کار مقابله و پیشگیری.....	۳۰
ج) وظایف هر کدام از جامعه هدف.....	۳۰
بخش دوم: کارکردهای فضای مجازی.....	۳۱
فصل اول: کارکردهای محتوایی.....	۳۴
نوشتار اول: الگودهی.....	۳۴
الف) تعریف الگودهی.....	۳۵
الگو در لغت.....	۳۵
الگو در علم روان‌شناسی.....	۳۶
الگو در علم جامعه‌شناسی.....	۳۶
ب) اهمیت الگودهی.....	۳۷

۳۸	الگودهی روشی کارآمد
۴۱	نمونه‌هایی از الگودهی و الگوپذیری فضای مجازی
۴۱	بازی‌های رایانه‌ای
۴۲	سهل‌الوصول بودن سایت‌های مختلف
۴۳	نوشتار دوم: تلقین
۴۳	معنا لغوی تلقین
۴۳	تعاریف اصطلاحی
۴۵	اهمیت تلقین
۴۷	نوشتار سوم: اقتناع
۴۷	الف) تعریف
۵۰	اهمیت اقتناع
۵۲	فصل دوم: کارکردهای ظاهری
۵۲	نوشتار اول: تصویرسازی
۵۳	نمونه‌ای از کاربرد تصویرسازی در فضای مجازی
۵۴	نوشتار دوم: صوت
۵۶	بخش سوم: آسیب‌های اخلاقی فضای مجازی
۵۷	فصل اول: فردی
۵۸	نوشتار اول: انکار خدا، دین باوری
۶۰	نوشتار دوم: اعتیاد رسانه‌ای
۶۴	نوشتار سوم: اعتیاد به آهنگ از کودکی
۶۵	نوشتار چهارم: شکل دهی به تفکرات کودک از طریق شخصیت‌های کارتونی
۶۸	نوشتار پنجم: تبلیغ مبانی صهیونیسم
۶۹	نوشتار ششم: عدم پذیرش واقعیت‌های زندگی مثل شکست
۷۱	نوشتار هفتم: تشویش ذهنی کودکان

- نوشتار هشتم: تنوع طلبی ۷۲
- نوشتار نهم: خیال پردازی افراطی ۷۳
- نوشتار دهم: آموزش دادن عدم صیانت از حریم خصوصی ۷۳
- پنهان کاری و دوهوییتی شدن کاربر ۷۴
- نوشتار دهم: انزوا گرایی ۷۵
- فصل دوم: اجتماعی ۷۵
- نوشتار اول: مسئولیت گریزی ۷۶
- نوشتار دوم: مصرف گرایی ۷۷
- نوشتار سوم: فرهنگ زدایی ۷۷
- اشاعه فرهنگ بیگانه، رسالت رسانه‌های بیگانه ۷۹
- کارکرد متناقض ۸۰
- هویت شکنی ۸۱
- فرهنگ سازی رسانه‌ها ۸۱
- فرهنگ سوزی رسانه‌ها ۸۲
- رسالت رسانه‌ها ۸۳
- نوشتار چهارم: کاهش عزت نفس ۸۴
- نوشتار پنجم: نام گذاری اشیا و افراد طبق بازیهای کودکان ۸۵
- نوشتار ششم: شخصیت سازی کاذب ۸۵
- نوشتار هفتم: تطبیق غلط آخر زمانی ۸۷
- بخش چهارم: راه کارهای پیش گیرانه و مقابله‌ای ۸۹
- فصل اول: پیش گیری‌ها ۹۰
- نوشتار اول: تقویت سواد رسانه ۹۱
- آگاهی بخشی در اهداف ۹۲
- آگاهی بخشی در بعد شیوه‌ها ۹۲

۹۳سواد رسانه‌ای
۹۳اهداف و مزایای سواد رسانه‌ای
۹۴مهارت‌های سواد رسانه‌ای
۹۵سطوح سواد رسانه‌ای
۹۵۱. سطح مقدماتی و اولیه پیام‌ها
۹۶۲. سطح عمیق و پنهان پیام‌ها
۹۶مراحل کاربرد و بهره‌گیری از سواد رسانه‌ای
۹۷نوشتار دوم: بومی سازی رسانه
۹۹نوشتار سوم: تغافل
۱۰۱نوشتار چهارم: مدیریت دینی والدین
۱۰۱نوشتار پنجم: فعالیتهای فوق برنامه
۱۰۳نوشتار ششم: مدیریت جنسی کودکان
۱۰۳سه نظریه در باب غریزه جنسی
۱۰۴کودک و مسایل غریزی
۱۰۴۱. کودک و کشف غریزه علل کشف و بیداری غریزه
۱۰۴۲. تمایلات غریزی و سیر آن در کودک
۱۰۴۳. نقش غریزه در رفتار
۱۰۵عوامل تحریک غریزه
۱۰۵۱. عوامل فردی در تحریک:
۱۰۷۲. عوامل اجتماعی در تحریک
۱۱۰پرسش‌های جنسی کودکان و نوجوانان
۱۱۰پرسش‌های جنسی کودکان
۱۱۰علل و انگیزه سوالات جنسی:
۱۱۱راه‌کارها برای مدیریت جنسی کودکان

۱۱۲	نوشتار هفتم: نظم آموزی
۱۱۴	فصل دوم: مقابله‌ها
۱۱۴	نوشتار اول: تعمیق باورهای دینی
۱۲۰	نوشتار دوم: تعمیق باورها و الگوهای ملی مثل رستم و سهراب
۱۲۱	نوشتار سوم:.....
۱۲۱	الگوسازی کودکان موفق در خانواده اطرافیان و محیطهای پیرامونی
۱۲۲	نوشتار پنجم: الگوسازی حضرت مهدی
۱۲۳	سوق‌دهی گرایش‌ها به مهدویت
۱۲۷	نوشتار ششم: نجوای کودکانه با حضرت مهدی
۱۲۸	نوشتار هفتم: یاد مرگ و معادباوری کودکانه
۱۳۱	نوشتار هشتم: تحرک
۱۳۲	نوشتار نهم: حضور در محیط‌های اجتماعی
۱۳۴	نتیجه‌گیری
۱۳۷	پیشنهادات
۱۴۰	فهرست منابع
۱۴۰	الف) منابع فارسی
۱۴۲	مقالات و پایان‌نامه‌ها
۱۴۴	ب) منابع عربی
۱۴۵	پایگاه‌های اینترنتی

مقدمه

همان‌گونه که می‌دانیم فضای مجازی ابزاری یا وسیله‌ای است که بشر برای رفاه حال خود و سهل کردن امور زندگی خود ساخته است تا بتواند برای زندگی بهتر و کامل‌تر قدمی بردارد و به نقاط مطلوب خود خیلی آسان‌تر برسد. این فضا علیرغم اینکه بسیار سهل و آسان به دست می‌آید، ارزان، جذاب، کم حج و سریع بوده و این خصوصیات باعث شده که قریب به اتفاق همه انسان‌ها با آن در بسیاری از امور زندگی خود سر و کار داشته باشند و این خود دلیل پیشی گرفتن از بقیه تکنولوژی‌های ساخته بشر است. لذا شناخت کاربردهای آن و اینکه در چه زمینه‌هایی می‌توان از آن استفاده کرد خود یک مسأله مهم و قابل پیگیری است تا بتوانیم آسیب‌ها و منفعت‌های آن را بشناسیم.

جامعه بشریت روز به روز در حال پیشرفت بوده و برای تأمین نیازهای خود امکاناتی را فراهم می‌آورد و به یافته‌هایی دست می‌یابد. از جمله مصنوعات بشری فضای مجازی و رسانه‌های جمعی است که موجب شده بسیاری از نیازهای جوامع را در عرصه زندگی حل و فصل نماید و در امور و کارهای انسان‌ها سرعت ایجاد کند. از جمله در امر ارتباطات که می‌دانیم انسان موجودی اجتماعی است یعنی با همدیگر تعامل دارند و بسیاری از نیازهای خود را در جامعه و باهم بودن حل می‌کنند. بشر در بسیاری از امور با اختراع فضای مجازی و رسانه‌ها توانست بسیاری از نیازهای خود را بر طرف کند و در خیلی از کارها تسریع، بهبودی و صرفه‌جویی ایجاد شد. آموزش، یادگیری، ارتباطات مختلف، خرید و فروش، سرگرمی، تبلیغات و ... اندک اموری هستند که فضاهاى مختلف مجازی توانسته در آنها سرعت ایجاد کند و رفع نیاز بشر نماید. اما انسان‌ها در تهیه امکانات برای خود و ایجاد زمینه‌ها در زندگی گاهی اوقات دچار مشکل شده و به فکر آسیب‌های آن نیستند و فقط برای یک یا چند نیاز برنامه‌ریزی می‌کنند ولی در میان راه به اشکالاتی می‌رسند که باید آنها را برطرف کنند. حال مقوله قابل بحث اینجاست که آیا این امکان که موجب شده بسیاری از امور حل شود و رفع نیاز مادی و معنوی نماید، آسیب‌هایی هم داشته یا خیر؟ و آیا این آسیب‌ها در چه زمینه‌های زیاده‌تر بوده و علت آن چیست؟

آیا راه‌کارهایی برای مقابله و یا رفع آن وجود دارد؟ می‌دانیم فضای مجازی امور و کارهای ما را آسان‌تر کرده است اما در بسیاری نیز لطمه ایجاد کرده است. از جمله تغییرات فرهنگی و اخلاقی افراد جوامع. یکی از دوران‌های سنی که انسان‌ها آن را طی می‌کنند دوران کودکی هر شخص است که آسیب‌زاترین دوران زندگی بشر است و نقطه مقابل نیز بهترین موقع تربیت، آموزش و ایجاد تکامل در انسان می‌باشد. لذا در تحقیق پیش‌رو به بررسی فضای مجازی و آسیب‌های آن در دوران کودکی و چگونگی و راه‌کارهای مقابله با آن پرداخته‌ایم و با بررسی چند راه‌کار توانسته‌ایم به این نتیجه برسیم که گاهی اوقات هم باید در امکانات خود، محدودیت، مصونیت و سواد آن که در این بحث سواد رسانه‌ای منظور است، ایجاد کنیم تا در اخلاق کودک خدشه‌ای ایجاد نشود و جوامع بتوانند با برطرف کردن معایب و اشکالات این فضا به نقطه مطلوب زندگی به تعامل و تکامل برسند.

بیان مسئله

سایبر، تبادل محتواهای مختلف اطلاعاتی نظیر متن، صوت، فیلم و عکس به صورت غیر حضوری است. بدون شک به‌خاطر ابزاری بودن فضای مجازی، کاربران می‌توانند محتواهای مختلفی ارائه کنند که در بسیاری از موارد در تضاد با دیگر فرهنگ‌ها خواهد بود. فرهنگ اسلام، فرهنگی مبتنی بر خدا پرستی است که آموزه‌های علمی و عملی مخصوص برای پیروان خود دارد. کاربران مسلمان فضای مجازی، قطعاً در حین استفاده از این فضا با محتواهایی که در تضاد با فرهنگ اسلامی است مواجه می‌شوند که ما آن را آسیب‌های اخلاقی فضای مجازی می‌نامیم. از این منظر اسلامی اهمیت آسیب‌شناسی اخلاقی فضای مجازی در کاربران کودک و راه‌کارهای مقابله با آن دو چندان است چرا که کودک بیشترین تأثیرپذیری از محیط‌های پیرامونی خود را دارد. دین مبین اسلام که دستورات و برنامه‌های آن برای همه زمان‌ها و نسل‌ها پاسخ‌گو است قطعاً راه‌کارهایی برای مقابله با آسیب‌های اخلاقی این نماد مدرنیته در کودکان نیز دارد.

بنابراین پژوهش حاضر به دنبال بررسی آسیب‌های اخلاقی فضای مجازی در کودکان و راه‌کارهای مقابله با این آسیب‌ها می‌باشد که با نگاه اخلاقی تربیتی به آن خواهیم پرداخت. می‌توان همانند جان پری بارلو برای درک بهتر مکان و فضا در فضای سایبر آن را به فضای مکالمه‌های تلفن تشبیه کرد.^۱ در حقیقت فضای سایبر به سان فضا و جایی است که ارتباطات تلفنی در آن رخ می‌دهد این ارتباط و مکالمه در درون گوشی تلفن و یا سیم‌های ارتباطی نیست همچنان که در درون گوشی تلفن و هیچ ابزار دیگر طرف مکالمه هم رخ نمی‌دهد بلکه فضایی است بین این تلفن‌ها از این رو باید واژه فضا را در این اصطلاح فضای سایبر با فضای انتزاعی مرتبط دانست نه فضای فیزیکی. به گونه‌ای فشرده می‌توان گفت که فضای سایبر فضایی است که در آن ارتباطات و کنش متقابل انسان‌ها از راه شبکه‌های رایانه‌ای از جمله اینترنت شکل می‌گیرد.

تعاملات ارتباطی انسان‌ها از طریق این فضا وجوه بسیار گوناگونی دارد از روحيات فردی تا آداب و فرهنگ‌های اجتماعی و جنسیت کاربر و سن کاربر تمامی این‌ها در نوع تولید محتوا مؤثر است.

از مهمترین کاربران فضای مجازی می‌توان اشاره کرد به کودکان چرا که در سن تأثیرپذیری بدون قدرت تحلیل جامع هستند و هرگونه محتوای تولید شده در این فضا می‌تواند در خوش‌بینانه‌ترین حالت خطر بالقوه‌ای برای آسیب رساندن به اخلاق کودک باشد. تعریف اخلاق از مهمترین مباحث پیش‌روی بشر از اول خلقت تاکنون بوده است. این‌که انسان‌ها با چه نگرش و از طرفی با چه رفتاری به زندگی فردی و اجتماعی خود وارد شوند همان اخلاق از نگاه کلی است میدان فضای مجازی جولان‌گاه اخلاق عملی برای پاسخ‌گویی به مباحث پیرامونی است.

متأسفانه در طول این چند دهه‌ای که از نمو بسیار سریع فضای مجازی برای کاربران و سهولت دسترسی همه جانبه به آن پژوهشی کاربردی برای شناخت و رفع و دفع آسیب‌های

۱. جهانگیر، عیسی، «شیعه در فضای سایبر رویکرد اجتماعی»، ص ۶۸.

اخلاقی آن بر کودکان انجام نشده است که دلیل این خلأ بزرگ خود جای تعمق برای نویسندگان دینی دارد تا جایی که رهبر انقلاب فرمودند اهمیت فضای مجازی به اندازه اهمیت انقلاب اسلامی است.^۱

عمده کتاب‌هایی که در این حیطه نوشته شده است به دو بخش تقسیم می‌شود، نخست کتاب‌هایی که روانشناسان غربی با اصول پذیرفته خودشان برای کاستن حداکثری آسیب‌های فضای مجازی نوشته‌اند که در مقابل غنای فرهنگی اسلام بسیار ساده به نظر می‌رسد و دیگری کتبی که نویسندگان داخلی نوشته‌اند. کتبی که الحق و الانصاف برای تحریر آن تلاش زیادی شده اما مخصوص قشر کودک نیست.

پژوهش پیش‌رو به گونه‌شناسی آسیب‌های اخلاقی فضای مجازی پرداخته و در گام دوم با شناختی جامع از اخلاق اسلامی مورد سفارش مکتب اهل بیت علیهم‌السلام و بعد از آن تبیین اخلاق عملی و نظری برای کودکان که در حال آسیب بینی از این فضا هستند سعی دارد با این قدم بتواند به کاسته شدن آسیب‌ها کمک کند.

ضرورت و اهمیت پژوهش

با توجه به کمبودهایی که در پیشینه ملاحظه شد برای جامعه هدف (اولیا و مربیان) بسیار احساس نیاز می‌شد در پژوهشی جامع تعریفی جامع از فضای مجازی و ابزارهای آن، آثار سوء این فضا بر کاربران خصوصاً شدت تأثیرگیری کودکان و راه‌کارهای دینی که برای این مهم وجود دارد پرداخته شود تا از آسیب‌های کوتاه مدت و بلندمدت این پدیده نوظهور جلوگیری شود.

پیشینه تحقیق

کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها، مقاله‌ها و درگاه‌های اینترنتی فراوان و قابل تحسینی در این حیطه هست که به ذکر چند نمونه از آنها می‌پردازیم.

۱. khamenei.ir

۱. صالح زاده، اکرم؛ احمدی، حمیرا (۱۳۹۲)، در مقاله‌ای به عنوان «آسیب‌های فضای مجازی در خانواده ایرانی»، این مقاله در صدد بوده است تا برخی از معایب و تهدیدات موجود در اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی را معرفی و راهکارهایی جهت مقابله و کاهش این‌گونه آسیب‌ها ارائه نماید. یافته‌ها در این مقاله پس از بررسی جایگاه خانواده به عنوان اولین و مهم‌ترین واحد اجتماعی، به پدیدآیی فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات، ظهور اینترنت و گسترش فراگیر شبکه‌های اجتماعی و طرح آن‌ها در قالب تهدیدها و فرصت‌ها به آسیب‌های نوپدید ناشی از اینترنت پرداخته شده و راهکارهایی جهت مقابله و کاهش تهدیدات اینترنتی در ابعاد فرهنگی، آموزشی ارائه شده است.
۲. جهانگیر، عیسی (۱۳۹۱) در کتابی به عنوان «شیعه در فضای سایبر رویکرد اجتماعی»، بعد از ذکر تاریخ و تحول فضای مجازی به نقش آفرینی تشیع در این فضا در طول دهه اخیر و چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی شیعیان پرداخته است.
۳. کرم‌اللهی، نعمت‌الله (۱۳۹۰)، در کتابی با عنوان «اینترنت و دینداری» بیان نموده که در شرایط جدید، اینترنت به یکی از مهم‌ترین منابع تأثیرگذار بر نگرش و کنش جوانان تبدیل شده است. این رسانه، با افزایش سرعت تغییرات در منابع اطلاعاتی و معرفتی مخاطبان باعث بالا رفتن سرعت دگرگونی در رویکردهای معرفتی و رفتاری آنان شده است. بنابراین مطالعه آثار گوناگون اینترنت، به عنوان یکی از مهم‌ترین منابع اطلاعاتی و معرفتی در دنیای معاصر، ضرورتی انکارناپذیر یافته است. این اثر با درک اهمیت فوق، رابطه میزان و نوع استفاده از اینترنت را با وضعیت دین‌داری کاربران بررسی کرده است.
۴. دیوید بل (۱۳۸۹)، در کتابی با عنوان «در آمدی بر فرهنگ‌های سایبر» ترجمه حسین حسینی و مسعود کوثری، راهنمایی قابل فهم برای اشکال، اعمال و معانی عمده این حوزه که به سرعت در حال رشد است، فراهم می‌کند. دیوید بل ضمن بحث درباره تکامل سخت افزار و نرم افزار تا ظهور فیلم و داستان‌های تخیلی سایبرپانک، خوانندگان

- را با جنبه‌های کلیدی فضای سایبر، شامل اینترنت، تکنولوژی‌های تصویر برداری دیجیتال، بازی‌های کامپیوتری و جلوه‌های ویژه کامپیوتری آشنا می‌سازد.
۵. شرودر، کیت ای (۱۳۸۵)، در کتابی با عنوان «کلیدهای همراهی و مراقبت از نوجوانان در اینترنت»، ترجمه: فرناز فرود، به بیان برخی روش‌های کنترل والدین بر کامپیوتر فرزندشان اشاره کرده و برای راهکارهای دوری فرزند از آسیب‌ها به ۱۲ عدد از راهکارهای روانشناسی غیر دینی بسنده کرده است.
۶. غمامی، سیدمحمد مهدی، در مقاله‌ای به عنوان «خطر سایبر برای کودکان» به بیان غفلت خانواده‌ها از رویارویی کودکان با این فضا پرداخته و بعد از ذکر خطرهای روبروی کودکان به چند عدد از راهکارهای روانشناسی اشاره کرده است.
۷. نقش خانواده در رویارویی با آسیب‌های اجتماعی جنگ نرم اثر سیدهادی صادقی (مقاله)
۸. آسیب‌های اخلاقی رسانه ملی با تأکید بر برنامه‌های ورزشی (پایان نامه دفاع شده حوزه علمیه قم)
۹. پایگاه خبری رسانه کودک (www.kodakmadia.ir) (این پایگاه بیشتر به معرفی رسانه‌ها بازی‌ها و مطالب جذاب برای کودکان می‌پردازد و در بعضی موارد هم اشاره‌ای به آسیب‌ها و راهکارها دارد).
- با بررسی محتوایی آثار پیش‌گفته تفاوت پژوهش حاضر را می‌توان در این سه نکته خلاصه کرد؛
۱. در این رساله در باب شناساندن حقیقی و ملموس فضای مجازی بحث و تبادل نظر شده و همین امر در باب سواد رسانه، از عوامل کاهش آسیب‌ها است.
 ۲. آسیب‌های اخلاقی فضای مجازی بحث بسیار گسترده‌ای است که در این پژوهش این آسیب‌ها مورد بررسی قرار گرفته است.
 ۳. آسیب‌های اخلاقی فضای مجازی بر کودکان در پیشینه‌های مذکور کمتر به آن پرداخته شده که در این نوشتار بیان شده است.

از آنجا که دین مبین اسلام برای تمامی زمان‌ها و تمامی سن‌ها دستورات نجات بخش دارد احساس نیاز می‌شد که در پژوهشی جامع راه‌کارهای مقابله با آسیب‌های اخلاقی فضای مجازی بر کودکان مورد بررسی قرار بگیرد. این پژوهش با نگاه درون دینی با انبوهی از راه‌کارها که می‌توان تقویت باورهای مهدوی و بومی سازی رسانه را از مهمترین آنها قلمداد نمود تلاش کرده تا جرقه‌ای در ذهن محققین برای قلم زدن در این باب ایجاد شود.

روش پژوهش

پژوهش حاضر ماهیتی کیفی دارد که برای جمع آوری اطلاعات از اسناد نوشتاری، سامانه‌های رایانه‌ای و نرم افزارهای علمی استفاده شده است. روش داده پردازی، توصیفی و تحلیلی است.

اهداف تحقیق

فضای مجازی به خاطر تنوع و وسعت شگرف تأثیرگذاری خود به نظر بنده امروزه به بزرگترین آموزگار بشر تبدیل شده است امری که طبق فرموده نبی مکرم اسلام ﷺ «العلم فی الصغر کالنتقش فی الحجر»^۱ به ما نشان می‌دهد که تربیت کودکان چقدر باید مورد اهمیت در این بخش باشد بر این اساس پژوهش حاضر قصد رسیدن به این اهداف را دارد:

اول: تعریف دقیق فضای مجازی، ابزارهای آن و شناساندن اهمیت جایگاه مخاطب کودک.
دوم: شناختن کارکردها و روش‌های انتقال مفاهیم توسط رسانه که همین امر موجب بهترین معلم بودن اوست.

سوم: شناسایی آثار سوء اخلاقی این فضا در کودکان.

چهارم: معرفی راه‌کاری دینی همچون تعمیق باورهای مهدوی و توجه به بومی گزینی رسانه به عنوان مؤثرترین راه‌کارها از بین موارد متنوع و موجود.

۱. بحارالانوار، ج ۱، ص ۲۲۴.

سوالات تحقیق:

سؤال اصلی

آسیب‌های اخلاقی فضای مجازی در کودکان و راه‌کارهای مقابله با آن چیست؟

سوالات فرعی:

۱. کارکردهای فضای مجازی چیست؟
۲. آسیب‌های اخلاقی فضای مجازی در کودکان چیست؟
۳. چه راه‌کارهایی برای پیشگیری و مقابله می‌توان پیشنهاد کرد؟

کاربرد نتایج تحقیق

نتایج این تحقیق می‌تواند برای همه اولیاء و مربیانی که دغدغه تربیتی دارند، مشاوران، عالمان، اندیشمندان اخلاقی و نهادهای آموزشی به ویژه آموزش و پرورش کاربرد داشته باشد تا بتوانند مخاطب کودک خود را با فضای مجازی دارای سواد رسانه و دانستنی‌های لازم دینی آشنا کنند.